

1. 25ης Μαρτίου 111– ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗ – ☎ 210.50.27.990 – 210.50.20.990
2. 25ης Μαρτίου 74 – ΠΛ. ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗΣ – ☎ 210.50.50.658 – 210.50.60.845
3. Γραβιάς 85 – ΚΗΠΟΥΠΟΛΗ – ☎ 210.50.51.557 – 210.50.56.296
4. Πρωτεσιλάου 63 – ΠΛ. ΙΛΙΟΥ – ☎ 210.26.32.505 – 210.26.32.507

Μάθημα : Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας (Ανθρωπιστικές Σπουδές – με προετοιμασία)

Καθηγητές : Σοφία Σέργη – Γιάννης Αποστολίδης

Τάξη : Γ' Λυκείου

Ημερομηνία : 21/01/2024

ΟΜΑΔΑ Α'

A1. Να δοθούν οι ορισμοί των παρακάτω εννοιών :

α) Αβασίλευτη δημοκρατία, β) Μακεδονική Επιτροπή, γ) Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής

(μονάδες 15)

A2. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση, τη λέξη Σωστό, αν η πρόταση είναι σωστή, ή Λάθος, αν η πρόταση είναι λανθασμένη.

α) Στις εκλογές του Μαρτίου του 1912, το κόμμα το Βενιζέλου ανέδειξε 146 βουλευτές

β) Ο Αλ. Μαυροκορδάτος, ως ηγέτης του αγγλικού κόμματος, υποστήριξε τη συγκρότηση εθνικού στρατού.

γ) Οι ιδιώτες επενδυτές συμμετείχαν σε ποσοστό περίπου 30% στο κόστος κατασκευής του ελληνικού σιδηροδρόμου.

δ) Το Φεβρουάριο του 1910 διεξήχθησαν εκλογές από τις οποίες προήλθε αναθεωρητική βουλή.

ε) Κατά την Επανάσταση του 1821, οι πρόσφυγες από το εσωτερικό της Μικράς Ασίας κατέφυγαν σε Ψαρά και Λέσβο.

(μονάδες 10)

B1. α) Ποιες κοινωνικές τάξεις και ομάδες απογοήτευσε η αποτυχία του προγράμματος Τρικούπη για ένα σύγχρονο κράτος και για ποιους λόγους; (12)

β) Να αναφερθείτε στα κυβερνητικά μέτρα περίθαλψης των Χίων και Ψαριανών προσφύγων κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821. (13)

(μονάδες 25)

ΟΜΑΔΑ Β'

Θέμα Γ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις καθώς και τα στοιχεία που προκύπτουν από τα παρακάτω αποσπάσματα, να αναφερθείτε στο αγροτικό ζήτημα στην Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα στα εξής ερωτήματα:

α) γιατί πραγματοποιήθηκε η σταδιακή διανομή των εθνικών γαιών κατά τις πρώτες δεκαετίες μετά την ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους; Ποιες ήταν οι συνέπειες αυτής της μεταρρύθμισης; (μονάδες 13)

β) ποιο ζήτημα προέκυψε μετά το 1881 και πώς το αντιμετώπισε η πολιτική του Ελευθερίου Βενιζέλου; (μονάδες 12)

Μονάδες 25

Κείμενο Α

«Το ζήτημα της απαλλοτρίωσης των μεγάλων ιδιοκτησιών αποτελούσε ανέκαθεν το βασικό αίτημα του κόσμου της υπαίθρου. Από το 1881 η κοινωνική σύγκρουση στο ελληνικό κράτος γύρω από το ζήτημα αυτό εστιάστηκε κυρίως στη θεσσαλική ύπαιθρο. Στις αρχές του 20ού αιώνα, πάντως, άρχισαν να ωριμάζουν οι συνθήκες για τη διευθέτησή του, καθώς η οικονομική αποδοτικότητα των τσιφλικιών ήταν πλέον περιθωριακή συγκριτικά με τις άλλες πηγές προσόδων που διέθεταν οι γαιοκτήμονες. Ταυτόχρονα, το πολιτικό κόστος του ζητήματος είχε γίνει δυσβάσταχτο για το πολιτικό προσωπικό και για τα πιο προβεβλημένα στελέχη των πλούσιων ομογενών ιδιοκτητών. Επιπλέον, αστικοί πληθυσμοί και διανοούμενοι στήριζαν τα αιτήματα των κολίγων, δημιουργώντας έναν ευρύτατο κοινωνικό συνασπισμό, που λειτουργούσε ως μοχλός πίεσης για την επίλυσή του. Σε αυτήν την κατεύθυνση συνέβαλε αποφασιστικά η συνταγματική Αναθεώρηση του 1910 – απόρροια του πολιτικού κλίματος που είχε διαμορφωθεί έπειτα από το κίνημα στο Γουδί και την εξέγερση του Κιλελέρ[...] Τον Ιούνιο του 1917, ο Ελευθέριος Βενιζέλος σχημάτισε κυβέρνηση στην Αθήνα, τετρατίζοντας έτσι την περίοδο του Εθνικού Διχασμού. Από αυτήν την κυβέρνηση ιδρύθηκε για πρώτη φορά στο ελληνικό κράτος ξεχωριστό υπουργείο Γεωργίας με κυρίαρχο σκοπό την αποκατάσταση των ακτημόνων χωρικών και των προσφύγων. Ο βασικός μοχλός, που θα πρωταγωνιστούσε στην πλήρη αναδιάρθρωση του αγροτικού κόσμου τις

υπόλοιπες δεκαετίες, είχε τεθεί σε λειτουργία. Το εγχείρημα του αστικού εκσυγχρονισμού ξεκίνησε να υλοποιείται πλέον και για την ύπαιθρο. Στο τέλος του έτους (29/12/1917), δημοσιεύτηκε ο νόμος 1072, με τον οποίο τα διατάγματα της Προσωρινής Κυβέρνησης της Θεσσαλονίκης αποκτούσαν πια ισχύ για ολόκληρη τη χώρα, ορίζοντας, έτσι, τελεσίδικα την έναρξη του εποικισμού, όπως αναφερόταν τότε η διαδικασία».

Γιώργος Γάσιος, «Ο μηχανισμός απαλλοτριώσης των αγροκτημάτων στη Θεσσαλία(1917-1939), στο Η Θεσσαλία του 1917, Διαθεσσαλικές Εκδηλώσεις 2017, Περιφέρεια Θεσσαλίας, 2019, σ. 269-270.

Κείμενο Β

«Το [στρατιωτικό] πρόβλημα συναρτάται και με το αγροτικό ζήτημα, δεδομένου ότι μετά την ανεξαρτησία του το ελληνικό κράτος το μόνο σημαντικό υλικό κεφάλαιο που διέθετε ήταν οι εθνικές γαίες. Από τη στιγμή που τα περισσότερα κτήματα του Δημοσίου παρέμεναν χέρσα και ακαλλιέργητα περιμένοντας μοιρολατρικά το χέρι του καλλιεργητή που θα τα αξιοποιούσε, θα μπορούσε η διανομή των εθνικών κτημάτων να συμβάλει στην αποκατάσταση σημαντικού μέρους του αγροτικού πληθυσμού, συνεπώς και αγωνιστών της Επανάστασης. Η πολιτική αυτή αποτελούσε μία σταθερά για το οθωνικό καθεστώς, δεδομένου ότι παρατηρείται μία σταδιακή διανομή των εθνικών γαιών, με την έκδοση κατά καιρούς σχετικών διαταγμάτων, όπως αυτά του 1835 και 1836, με τα οποία, εκτός από τους "ιθαγενείς 3 αρχηγέτας των Ελληνικών οικογενειών", μπορούσαν να επωφεληθούν του μέτρου και όσοι ήσαν ετερόχθονες και εγκαθίσταντο στην ελληνική επικράτεια εντός δύο ετών ή είχε λάβει μέρος στον Αγώνα. Ανεξάρτητα αν οι νόμοι αυτοί θα τροφοδοτήσουν τη διαμάχη που θα κορυφωθεί τα αμέσως επόμενα χρόνια περί αυτοχθονισμού και ετεροχθονισμού, η τακτική αυτή φανέρωνε τη βούληση του κράτους να ενσωματώσει, μέσω της επαγγελματικής αποκατάστασης, μέρος του αγροτικού πληθυσμού. Με δεδομένη τη βούληση των κυβερνήσεων να διατηρηθεί από το κράτος το μεγαλύτερο μέρος των εθνικών γαιών, αποκλειόταν η ανάπτυξη της έγγειας μεγαλοϊδιοκτησίας και περιοριζόταν η ισχύς των τοπικών, προκαπιταλιστικού χαρακτήρα, αρχόντων. Η ιδιοτυπία της ελληνικής κοινωνίας, αφού δεν απαντάται σε άλλο ευρωπαϊκό κράτος, με την απουσία μεγάλης ιδιοκτησίας γης σε μία αγροτική οικονομία, συνετέλεσε ώστε οι εθνικοποιημένες γαίες να αποτελέσουν μέσο ενσωμάτωσης της πλειονότητας του αγροτικού στοιχείου, διά μέσου των σχέσεων εξάρτησης από το κράτος-προστάτη».

Δημήτρης Μαλέσης, "... ν' ανάψη η επανάστασις". Μεγάλη Ιδέα και Στρατός τον 19ο αιώνα, Ασίνη, 2018, σ. 122-123.

Κείμενο Γ

«[...] η αρχή της αγροτικής μεταρρύθμισης εξηγγέλθη στα 1917 στη Θεσσαλονίκη. Εν τούτοις, το μέγιστο τμήμα αυτής της μεταρρύθμισης δεν πραγματοποιήθηκε παρά μόνον μετά το 1922. Αρκετές υποθέσεις προτείνονται προκειμένου να ερμηνευθεί η επιλογή της συγκεκριμένης στιγμής για την εξαγγελία της μεταρρύθμισης. Έγινε λόγος για λύση επιβαλλόμενη από τις

ανάγκες του εμφυλίου πολέμου τον οποίο διεξήγε η κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης κατά του κράτους της Αθήνας. Κατ' άλλους, η μεταρρύθμιση επισπεύσθηκε εξ αιτίας της εμφάνισης του μπολσεβικικού κινδύνου. Εν πάση περιπτώσει, μεταξύ των ποικίλων ερμηνειών που δόθηκαν, μπορούμε, χωρίς ν' απορρίψουμε τις άλλες, να συγκρατήσουμε ιδιαίτερος την ακόλουθη: η αγροτική μεταρρύθμιση αποφασίστηκε σε μία στιγμή σοβαρότατης πτώσης του εξωτερικού εμπορίου: η πτώση αυτή είχε προκληθεί από τον θαλάσσιο αποκλεισμό τον οποίο είχαν επιβάλει οι δυτικές δυνάμεις στην Ελλάδα, προκειμένου να την υποχρεώσουν να εισέλθει στον πόλεμο με το μέρος της Αντάντ. Υπ' αυτές τις συνθήκες, ο αποκλεισμός της Ελλάδος λειτούργησε, από οικονομική άποψη, ως ένας αυθόρμητος προστατευτισμός, τόσο υπέρ της εθνικής βιομηχανικής παραγωγής όσο και επ' ωφελεία των εγχωρίων σιτηρών. Είναι προφανές ότι η συγκυρία αυτή έθεσε εκ νέου και με οξύτατο τρόπο το ζήτημα των τσιφλικιών. Το γεγονός ότι μια «επαναστατική» στρατιωτική κυβέρνηση υπό την αιγίδα των γαλλικών στρατευμάτων του μακεδονικού μετώπου ήλθε να εγκατασταθεί στη Θεσσαλονίκη, δηλαδή στο κέντρο των βορείων ελληνικών επαρχιών που κυριαρχούντο από τα τσιφλίκια, προσέδωσε έναν επείγοντα χαρακτήρα στο πρόβλημα της οριστικής ρύθμισης του γαιοκτητικού ζητήματος, Εξ ου και η αναγγελία της αγροτικής μεταρρύθμισης το 1917».

Κώστας Βεργόπουλος, Το αγροτικό ζήτημα στην Ελλάδα. Η κοινωνική ενσωμάτωση της γεωργίας, Εξάντας, γ' έκδοση 1975, σ. 173-174.

ΘΕΜΑ Δ1

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, α) να αναφερθείτε στα γεγονότα που οδήγησαν στην επιβολή της δικτατορίας του Μεταξά και, β) να αξιολογήσετε το καθεστώς Μεταξά.

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Μετά το νόθο δημοψήφισμα του Νοεμβρίου του 1935 ο βασιλιάς Γεώργιος Β' πραγματοποίησε την ακόλουθη δήλωση:

«Έλληνες, με την βοήθειαν του Θεού και την θέλησιν του ελληνικού λαού, επανέρχομαι εις την πατρίδα. Ο χωρισμός ήτο δι' εμέ σκληρός, αι δοκιμασίαι όλων μας πολλάί. Προς ουδένα έχω μνησικακίαν. Κλείων το πρόσφατο παρελθόν, αποβλέπω μόνον προς το μέλλον, στηριζόμενος επί των αισθημάτων του προσφιλούς μου λαού και επί της ειλικρινούς βοήθειας όλων. Πιστός τηρητής του Πολιτεύματος, θα διαθέσω όλας τας δυνάμεις μου προς πραγματοποίησιν των ιδανικών μας...»

Σπ. Λιναρδάτος, *Πώς εφτάσαμε στην 4η Αυγούστου*, Θεμέλιο, Αθήνα 1965, σσ. 121-122

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Ο Ι. Μεταξάς σε προεκλογική του ομιλία παρουσιάζει τους υποψήφιους βουλευτές του κόμματός του:

«... Είναι αξιοτίμα μέλη της κοινωνίας και όχι επαγγελματίες πολιτικοί: επιστήμονες τους οποίους εκτιμούν οι συνάδελφοί τους, παλαιοί αξιωματικοί, έμποροι, βιομήχανοι, εκπρόσωποι των εργαζομένων και κοπιουσών τάξεων. Όλοι είμαστε άνθρωποι οι οποίοι δεν επιδιώκουμε να ικανοποιήσουμε κανενός είδους προσωπικές φιλοδοξίες».

G. Hering, *Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα 1821-1936*, μτφρ Θ. Παρασκευόπουλος, τ. Β', ΜΙΕΤ, Αθήνα 2004, σ. 1260

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Η χρεοκοπία του πολιτικού κόσμου, το 1936, και η ανικανότητά του να σχηματίσει ισχυρή κυβέρνηση έδωσαν την ευκαιρία να εγκαθιδρύσει τη δικτατορία του (Σημ.: ο Μεταξάς)· μια προσωποπαγή δικτατορία που ήταν το επιστέγασμα σειράς εσωτερικών ανωμαλιών και που αποτελούσε, σύμφωνα με τον βασιλιά, «δυσάρεστη αναγκαιότητα». Μια αναγκαιότητα την οποία φαίνεται ότι δέχτηκε ή ανέχτηκε μεγάλη μερίδα του κόσμου.

Τα παραδοσιακά κόμματα, αποδυναμωμένα από τις έριδες τόσων ετών και στερημένα από τους ηγέτες τους (ο Κονδύλης, ο Τσαλδάρης, ο Δεμερτζής, ο Βενιζέλος και ο Παπαναστασίου πέθαναν σε σύντομο χρονικό διάστημα), ήταν ανίκανα να κινητοποιήσουν τον λαό, που απογοητευμένος και κουρασμένος από τους πολιτικούς παρέμεινε απαθής. Εξάλλου, οι ιθύνουσες τάξεις είδαν στο πρόσωπο του Μεταξά τον εκφραστή των συμφερόντων τους και τον εγγυητή της ασφάλειάς τους έναντι του «επερχόμενου» κομμουνιστικού κινδύνου.

Παράλληλα, η θέση του Μεταξά διευκολύνθηκε την εποχή αυτή και από τη διεθνή συγκυρία. Η κομμουνιστική απειλή φάνταζε το 1936 πολύ μεγαλύτερη από την κρίση του κοινοβουλευτισμού και την επικράτηση του φασισμού και του ναζισμού στην Ευρώπη.

Μαρίνα Πετράκη, *Ο Ιωάννης πίσω από τον Μεταξά*, Καθημερινή, Αθήνα 2014, σ. 100.

Καλή επιτυχία!!!